

Diensten voor schuldbemiddeling in België: een vergelijking tussen de deelstaten

E. Dehon (econome), februari 2025

In deze analyse willen we de verschillen belichten tussen de verschillende diensten voor schuldbemiddeling in België. De bevoegde overheid verschilt immers afhankelijk van de deelstaat (Vlaams Gewest, Waals Gewest, GGC, COCOF en Duitstalige Gemeenschap).

Uit dit artikel zal blijken dat:

- er duidelijke verschillen bestaan op het vlak van de diensten voor schuldbemiddeling per deelstaat;
- het Vlaams Gewest het grootste aantal diensten per inwoner op zijn grondgebied en het grootste gemiddelde aantal VTE binnen zijn diensten telt;
- de financieringsvoorwaarden van de diensten in de verschillende deelstaten sterk verschillen;
- er geen gecentraliseerde gegevens beschikbaar zijn over het aantal dossiers en het profiel van de begunstigen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

In België is schuldbemiddeling gericht op het bestrijden van overmatige schulden. Het streefdoel is het herstellen van de financiële situatie van een persoon met overmatige schulden door zijn of haar schuldeisers terug te betalen terwijl de betrokkene toch een menswaardig leven kan blijven leiden.

Advocaten, ministeriële ambtenaren en gerechtsmandatarissen¹ kunnen als schuldbemiddelaar worden aangesteld. Maar ook instellingen die erkend worden door de deelstaten (de Vlaamse Gemeenschap, het Waals Gewest, de GGC, de COCOF en de Duitstalige Gemeenschap)². Die instellingen zijn de diensten voor schuldbemiddeling. De organisatie en financiering ervan verschillen van deelstaat tot deelstaat.

Dit artikel wil een licht werpen op de verschillen (erkenning, financiering, enz.) tussen de diensten voor schuldbemiddeling per deelstaat. Dat moet enerzijds een algemeen beeld opleveren van de organisatie van de diensten op Belgisch niveau en anderzijds een vergelijking mogelijk maken tussen de praktijken per deelstaat.

Die analyse is daarnaast ook relevant in het licht van twee juridische nieuwigheden.

Enerzijds moeten de lidstaten volgens artikel 36 van de nieuwe Europese richtlijn op het consumentenkrediet³ de Europese Commissie een verslag bezorgen over welke schuldadviesdiensten er op hun grondgebied beschikbaar zijn. Daarnaast moeten de lidstaten erop toezien dat die schuldadviesdiensten vlot toegankelijk zijn voor de consument. In die context is het van essentieel belang dat de diensten voor schuldbemiddeling in België zijn geïnventariseerd, dat wordt nagegaan of ze toegankelijk zijn (geografisch en financieel), hoe ze zijn georganiseerd, hoe ze worden gefinancierd en wat hun impact is op mensen met financiële problemen.

In mei 2024 werd bovendien nieuwe wetgeving⁴ goedgekeurd door het Belgisch federaal parlement tot invoering van een wettelijk kader voor minnelijke schuldbemiddeling⁵. Volgens die wet moeten de actoren die deze activiteit verrichten een opleiding volgen. De medewerkers van diensten voor schuldbemiddeling moeten in principe echter al een opleiding volgen om schuldbemiddeling te mogen verrichten.

Het kan interessant zijn om daarover meer te weten te komen om zo de andere actoren op het vlak van minnelijke schuldbemiddeling te inspireren (advocaten, ministeriële ambtenaren en gerechtsmandatarissen).

Dit artikel bestaat uit 7 delen. Eerst beschrijven we de verschillende soorten diensten voor schuldbemiddeling en geven we een geografische analyse van de spreiding van de diensten. Vervolgens behandelen we de verschillende procedures voor hulp bij bemiddeling, aangeboden door die diensten. Daarna bespreken we de organisatie binnen de verschillende diensten: welk profiel hebben de medewerkers, moeten ze een bepaalde opleiding volgen, hoe lang blijft de erkenning geldig en welke voorwaarden gaan daarmee gepaard? Vervolgens wordt de financiering van de diensten geanalyseerd: worden de kosten gedragen door de staat of door de begunstigden? Tot slot bespreken we de coördinatie van de betreffende diensten door de bevoegde overheid, evenals de gegevens die worden verzameld over het profiel van de personen in schuldbemiddeling.

In elk deel wordt de thematiek nationaal bekeken. Vervolgens bespreken we ook de eigenheden van de verschillende gemeenschappen en gewesten. Die analyse wordt gevolgd door een reeks vaststellingen en aanbevelingen over de organisatie van de schuldbemiddelingsdiensten in België. De teksten werden

¹ WER, Art. VII.115.

² *Ibid.*

³ [Richtlijn \(EU\) van het Europees Parlement en de Raad van 18 oktober 2023 inzake kredietovereenkomsten voor consumenten en tot intrekking van Richtlijn 2008/48/EU](#). Deze richtlijn moet op 20 november 2025 worden omgezet met een volledige toepassing van het nieuwe stelsel op 20 november 2026.

⁴ Wet van 3 mei 2024 houdende diverse bepalingen inzake economie, B.S., 31 mei 2024, p. 68973, art. 42 tot 45 inwerkingtreding op 10 juni 2024).

⁵ Artikelen XIX.16 tot XIX.44 ingevoegd onder titel 3 van boek XIX van het Wetboek van economisch recht.

aangevuld met regelgevende teksten en relevante informatie uit databanken. De interpretatie ervan wordt verduidelijkt door de verschillende bevoegde overheden of actoren op het terrein.

Het team van het Observatorium wil graag iedereen bedanken die aan deze analyse heeft meegewerkt: professionals die met ons wilden praten of ons verduidelijkingen stuurden via e-mail, die ons toegang gaven tot databanken over de diensten en proeflezers uit de verschillende deelstaten.

1) De diensten voor schuldbemiddeling in België: cartografie en type structuren

Er zijn 5 deelstaten met erkende diensten voor schuldbemiddeling in België:

- De Vlaamse Gemeenschap voor de instellingen die zich in de Vlaamse gemeenten bevinden, en de Nederlandstalige instellingen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest;
- Het Waals Gewest voor alle Waalse gemeenten, met uitzondering van de gemeenten uit het Duitstalig Gewest;
- De Duitstalige Gemeenschap voor alle gemeenten uit het uit het Duitstalig Gewest;
- De Franse Gemeenschapscommissie (COCOF) voor Franstalige instellingen op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest;
- De Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC) voor bicommunautaire instellingen op het grondgebied van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

In 2024 waren er 566 diensten voor schuldbemiddeling in België. Dat is goed voor tenminste één dienst per 10.000 meerderjarige inwoners (zie Tabel 1).

Volstaat dat voor het aantal personen met overmatige schuldenlast⁶? Er bestaat geen erkende indicator voor het identificeren van het aantal personen in België die ondersteuning nodig hebben voor een situatie van overmatige schuldenlast. Uit de cijfers van het onderzoek van EU-SILC blijkt echter dat er in 2023 in België iets meer dan 549.000 personen waren die moeite hadden om hun schulden te betalen⁷.

Geschat wordt dus dat er op het volledige grondgebied 1 dienst per 100 personen met overmatige schuldenlast is. Eén dienst voor schuldbemiddeling zou dus 971 dossiers moeten kunnen behandelen. In werkelijkheid zijn er slechts weinig diensten die zoveel dossiers moeten verwerken. Dat aantal is wellicht een overschatting van het aantal personen dat bijstand van een dienst voor schuldbemiddeling nodig heeft. Het is niet omdat iemand problemen ondervindt om zijn facturen te betalen, dat hij of zij ook per se de ondersteuning nodig heeft van een dienst voor schuldbemiddeling.

We kunnen deze oefening ook maken voor de drie gewesten van het land, met dien verstande evenwel dat dit cijfer een overschatting is van de noodzakelijke capaciteit van de diensten voor schuldbemiddeling. Er duiken opvallende verschillen op tussen de gewesten. Blijkbaar beschikt het Vlaams Gewest, hoewel het minder personen met overmatige schuldenlast telt, over het grootste aantal diensten voor schuldbemiddeling per inwoner met een problematische schuldenlast. Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is de slechtste leerling van de klas. Die verschillen kunnen mogelijk worden

⁶ De term overmatige schuldenlast kan als volgt worden gedefinieerd: 'Situatie waarin een persoon langdurig wordt geconfronteerd met financiële problemen, niet al zijn financiële verplichtingen kan nakomen (kredieten, facturen, onvermogen tot betalen) en zijn vaste dagelijkse uitgaven niet kan betalen'. De drie elementen in deze definitie zijn afkomstig uit de volgende studie: European Commission, 2008, Towards a common operational European definition of over-indebtedness, European Commission: Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities. European Commission: Directorate General Health and Consumers, 2013, *Study on the over-indebtedness of European households*, European Commission.

⁷ Om tot dit cijfer te komen, dient het percentage van de bevolking dat zijn facturen niet tijdig kan betalen (om financiële redenen) te worden vermenigvuldigd met de Belgische bevolking van dat jaar.

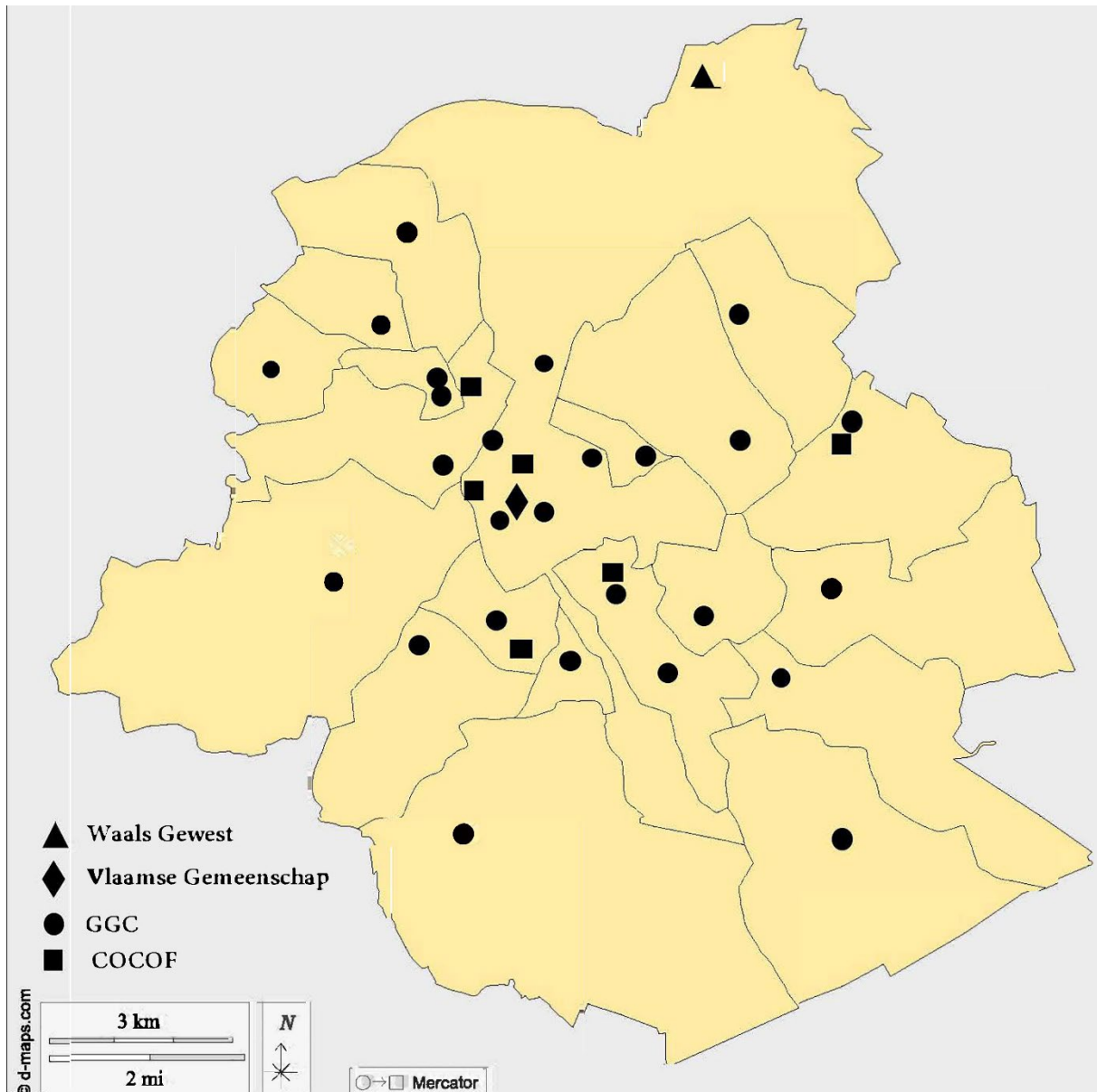
verklaard door het feit dat bepaalde diensten meer dossiers kunnen verwerken. We zullen die stelling vervolgens controleren door het aantal werknemers per dienst te bekijken.

Tabel 1: Raming van het aantal inwoners met overmatige schuldenlast per gewest en de mate waarin het aantal diensten voor schuldbemiddeling kan inspelen op hun behoeften.

	België	Vlaams Gewest	Waals Gewest (incl. Duitstalig Gewest)	Brussels Hoofdstedelijk Gewest
Aantal diensten voor schuldbemiddeling (2024)	566	312	219	35
Meerderjarige bevolking (2023)	9.361.224	5.460.252	2.934.535	966.437
Diensten per 10.000 meerderjarige inwoners	0,60	0,57	0,75	0,36
Schatting van het aantal inwoners met problematische schulden (2023)	549.785	196.469	298.208	60.818
Diensten per 1000 inwoners met problemen	1,0	1,6	0,7	0,6
Gemiddeld aantal dossiers dat theoretisch wordt behandeld door de diensten voor schuldbemiddeling	971	630	1.362	1.738

Bron: gegevens Statbel (Bevolking), EU-SILC, SPW Binnenlandse Zaken Sociale actie, afdeling Sociale Actie, Steunpunt voor de Diensten Schuldbemiddeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, Steunpunt mens en samenleving (S.A.M.) en eigen berekeningen

Kaart 1: De diensten voor schuldbemiddeling in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en bevoegde overheden voor de erkenning (2024)

Bron: SPW Binnenlandse Zaken Sociale actie, afdeling Sociale Actie, Steunpunt voor de Diensten Schuldbemiddeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en Steunpunt mens en samenleving (S.A.M.)

In 2024 werden 313 diensten voor schuldbemiddeling erkend door de Vlaamse Gemeenschap, 216 door het Waals Gewest, 4 door de Duitstalige Gemeenschap, 27 door de GGC en 6 door de COCOF. Vanuit territoriaal oogpunt zijn er 219 diensten voor schuldbemiddeling in de Waalse gemeenten (met inbegrip van de Duitstalige gemeenten), 312 in de Vlaamse gemeenten en 35 in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (twee diensten voor schuldbemiddeling die worden erkend door het Waals Gewest en de Vlaamse Gemeenschap bevinden zich immers op Brussels grondgebied, zie Kaart 1).

We merken ook op dat 60 gemeenten in het Waals Gewest op hun grondgebied niet over een dienst voor schuldbemiddeling beschikken (zie Kaart 2).

Dat betekent niet dat de inwoners van die 60 gemeenten geen toegang hebben tot een dienst voor schuldbemiddeling. Alleen de OCMW's moeten zich beperken tot gebruikers die op het grondgebied

van de betreffende gemeente wonen, terwijl vzw's ook begunstigden uit omliggende gemeenten kunnen helpen.

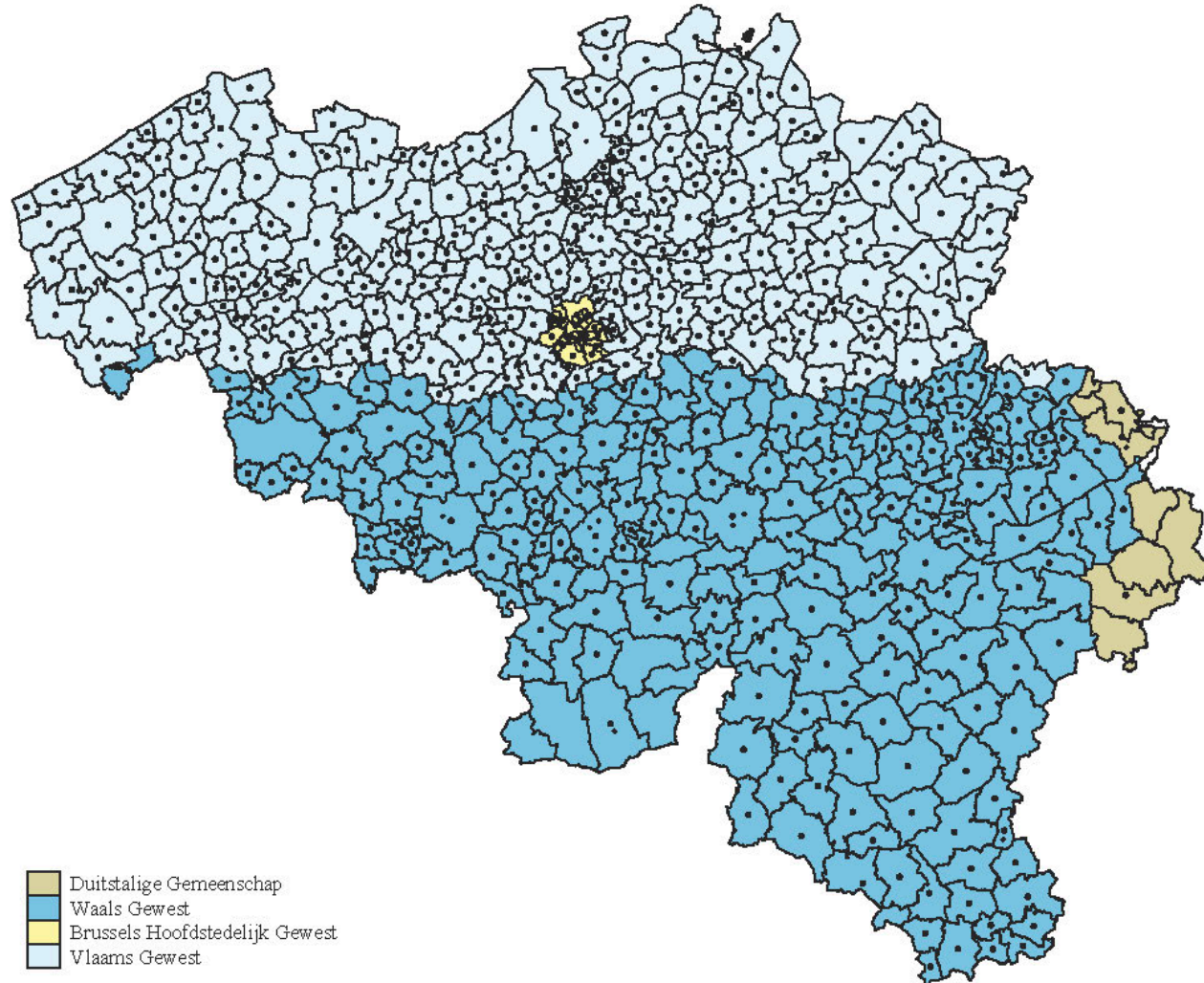
Het gebrek aan diensten in de Waalse gemeenten kan deels worden verklaard door de aanwezigheid van verschillende vzw's die aan schuldbemiddeling doen binnen eenzelfde gemeente met een OCMW dat ook schuldbemiddeling verricht (zo kan Charleroi boven op het OCMW bogen op 3 vzw's voor schuldbemiddelingsdiensten).

Bovendien werden er in het Waals Gewest verschillende diensten geconventioneerd met bepaalde OCMW's met betrekking tot aanvragen voor schuldbemiddeling (zo zijn de diensten voor schuldbemiddeling van het OCMW van Silly geconventioneerd met het OCMW van Flobecq en Lens en staan ze dus ook ter beschikking van de inwoners van die gemeenten).

Rekening houdend met de gemeenten die door dergelijke overeenkomsten worden gedekt, tellen we toch nog 20 Waalse gemeenten zonder schuldbemiddelingsdienst op hun grondgebied, waaronder Doornik, de stad met het op vier na grootste aantal inwoners van Wallonië⁸. Wie op het grondgebied van die gemeenten woont, heeft dus toegang tot vzw's zonder territoriale bevoegdheid, maar die liggen mogelijk niet in de buurt van de woonplaats. Daarnaast kan dit tot een overmatige werklast leiden bij de diensten, die het ontbreken van dienstverlening in de naburige gemeenten moeten compenseren.

⁸ IWEPS, Régions urbaines, <https://www.iweps.be/indicateur-statistique/regions-urbaines/> [online] (geraadpleegd op 13/01/25).

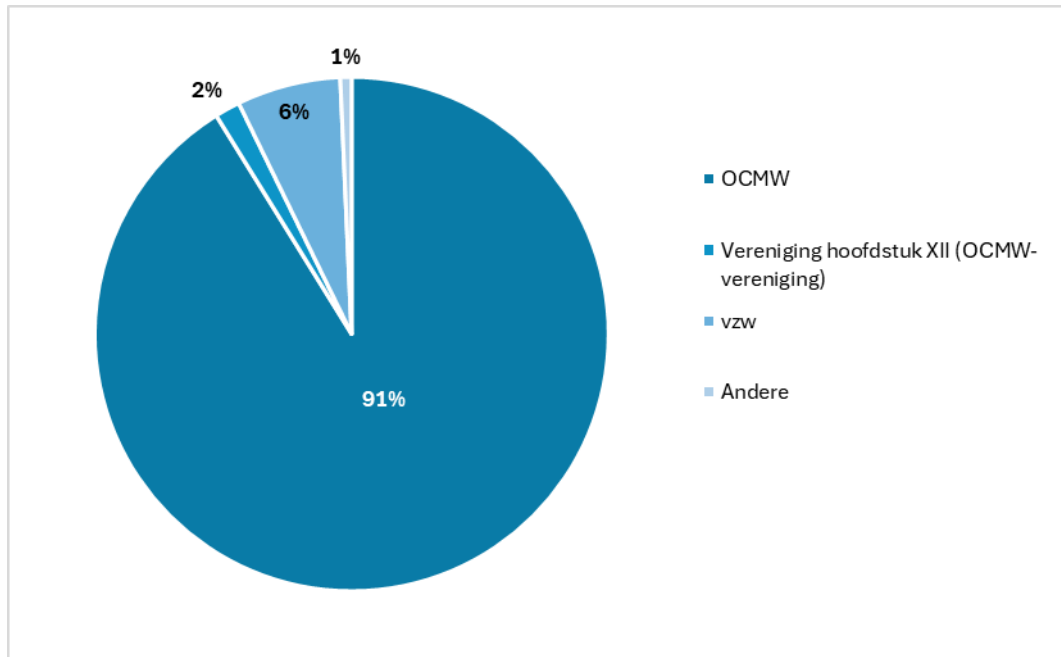
Kaart 2: Lokalisatie van de diensten voor schuldbemiddeling in België (2024)

Bron: SPW Binnenlandse Zaken Sociale actie, afdeling Sociale Actie, Steunpunt voor de Diensten Schuldbemiddeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en Steunpunt mens en samenleving (S.A.M.)

De schuldbemiddelingsdiensten in België zijn hoofdzakelijk OCMW's, OCMW-verenigingen en private instellingen zonder winstoogmerk met als maatschappelijk doel het verlenen van bijstand aan mensen met financiële problemen. Binnen alle deelstaten wordt schuldbemiddeling het vaakst verricht door de OCMW's (91%, zie Grafiek 1).

Grafiek 1: Spreiding van de diensten voor schuldbemiddeling in België volgens het type structuur (2024)

Bron: SPW Binnenlandse Zaken Sociale actie, afdeling Sociale Actie, Steunpunt voor de Diensten Schuldbemiddeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en Steunpunt mens en samenleving (S.A.M.)

Hoewel het in elke deelstaat de OCMW's zijn die het vaakst hulp bij schuldenlast bieden, wordt ook daar andere diensten aan schuldbemiddeling gedaan:

- In het Vlaams Gewest, de CAW's (Centra Algemeen Welzijnswerk), vzw's die personen met financiële en sociale problemen ondersteunen (3% van de diensten);
- In het Waals Gewest, vzw's (6% van de diensten), verenigingen Hoofdstuk XII en de ziekenfondsen;
- In de Duitstalige Gemeenschap, een centrum voor de bescherming van de consumentenrechten (Verbraucherschutzzentrale - VSZ);
- In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, door de GGC (26% van de diensten) en de COCOF (100% van de diensten) erkende vzw's.

2) Welke hulp bij overmatige schuldenlast bieden de diensten voor schuldbemiddeling aan?

In België bestaan er vier systemen voor hulp bij budgetbeheer en bij schulden.

Mensen met financiële problemen kunnen zich laten bijstaan door een professional. Dat gebeurt op vrijwillige basis. Er bestaan twee procedures voor de bestrijding van overmatige schuldenlast: minnelijke schuldbemiddeling en gerechtelijke schuldbemiddeling, ook wel collectieve schuldenregeling genoemd (CSR) ⁹.

Minnelijke schuldbemiddeling bestaat in individuele hulp, aangeboden door een professionele schuldbemiddelaar. Die maakt een analyse, adviseert de schuldenaar en onderhandelt met alle schuldeisers over een afbetalingsplan. Het is de bedoeling om een duurzame oplossing te vinden voor de financiële problemen en/of problemen inzake overmatige schuldenlast van de schuldeiser, die zijn engagementen tegenover zijn schuldeisers moet nakomen en tegelijk een menswaardig leven moet kunnen leiden¹⁰.

Gerechtelijke schuldbemiddeling, doorgaans collectieve schuldenregeling genoemd (CSR), is een gerechtelijke procedure die toegankelijk is voor natuurlijke personen die geen onderneming zijn, die zich in een situatie van overmatige schuldenlast bevinden en aan een aantal voorwaarden moeten beantwoorden.¹¹ Ze moet worden opgestart door het neerleggen van een verzoekschrift bij de arbeidsrechtbank via het platform JustRestart¹². Zodra dit verzoekschrift ontvankelijk wordt verklaard door de rechtbank, stelt die een schuldbemiddelaar aan die een ontwerp van minnelijke aanzuiveringsregeling voorstelt aan de schuldenaar en aan zijn schuldeisers. Indien de aangestelde bemiddelaar daar niet in slaagt, vraagt hij de rechtbank om een gerechtelijke aanzuiveringsregeling op te leggen of in bepaalde gevallen de schuldeiser een volledige kwijtschelding toe te kennen. De bemiddelaar handelt onder toezicht van de rechtbank. Hij moet het plan ook uitvoeren.

Twee andere systemen, budgetbegeleiding en budgetbeheer, die niet vallen onder de bestrijding maar veeleer onder de preventie van overmatige schuldenlast, kunnen los van of samen met het schuldbemiddelingsproces worden geactiveerd.

Budgetbegeleiding is een vorm van maatschappelijke bijstand die als doel heeft personen te helpen met het oog op een beter beheer van hun budget, zodat ze hun financiële middelen weer zelfstandig kunnen beheren. Budgetbegeleiding draait niet alleen om de objectieve elementen van het budget (cijfers, betalingsbewijzen), maar ook om de psychologische elementen (waarden, relatie met geld, prioritering van uitgaven, ...).

Budgetbeheer is een vorm van tijdelijke bijstand die bestaat in het openen van een rekening die wordt beheerd door een maatschappelijk werker in naam van de gebruiker. Het is de bedoeling om de financiële verrichtingen van de begunstigde over te nemen, zoals het uitvoeren van betalingen of het storten van geld voor dagelijkse uitgaven, waarbij wordt vermeden dat er nieuwe schulden ontstaan.

In alle deelstaten zijn het doorgaans en zelfs uitsluitend de diensten die minnelijke schuldbemiddeling aanbieden. Zij stellen dus ook het verzoekschrift op. In tegenstelling tot de advocaten worden de

⁹ Voor wie niet vertrouwd is met deze begrippen, stelde het Observatorium Krediet en Schuldenlast de brochure *Prévenir le surendettement* samen, waarin het verschil tussen de twee vormen van bemiddeling wordt uitgelegd, beschikbaar op <https://observatoire-credit.be/nl/actions-prevention>

¹⁰ Art. XIX.17 WER.

¹¹ Zelfstandigen hebben uitsluitend toegang tot de CSR-procedure indien ze hun activiteit al minstens 6 maanden hebben stopgezet, indien het faillissement is afgerond en ze niet geen schuldkwijtschelding hebben gekregen.

¹² <https://www.regsol.be/RegCol/Home/Landing> [online] [geraadpleegd op 22 januari 2025]. De schuldenaar die zijn verzoekschrift zelf neerlegt (zonder bijstand van een dienst voor schuldbemiddeling of een advocaat) kan nog de papieren versie van het verzoekschrift gebruiken en dat indienen bij de griffie van de bevoegde arbeidsrechtbank.

diensten echter zelden aangesteld als gerechtelijke bemiddelaars in het kader van de procedure van collectieve schuldenregeling¹³.

Voor het aanbieden van budgetbegeleiding en -beheer moeten de diensten niet over een erkenning beschikken. Elke dienst beslist zelf of hij ze al dan niet aanbiedt, soms als aanvulling op een procedure voor schuldbemiddeling, soms ook als afzonderlijke procedure. Er bestaat geen duidelijk afgebakende lijst van diensten die budgetbegeleiding en -beheer aanbieden in de verschillende gewesten van het land¹⁴. Alle door de COCOF erkende diensten moeten echter begeleiding aanbieden¹⁵ en de diensten die worden erkend door het Waals Gewest, moeten de schuldenaar tijdens de schuldbemiddeling budgetbegeleiding aanbieden.

Naast de klassieke procedures voor het bestrijden van overmatige schuldenlast krijgt de begunstigde van de dienst voor schuldbemiddeling ook toegang tot andere soorten hulp: financieel, materieel, voeding, psychologisch... Aangezien de meeste diensten voor schuldbemiddeling deel uitmaken van de OCMW's of vzw's die vaak ook nog andere opdrachten hebben dan de bestrijding van overmatige schuldenlast, zijn de diensten zo divers dat ze moeilijk te inventariseren zijn. Soms worden er ook samenwerkingsverbanden met andere organisaties gesloten over specifieke thema's (ondersteuning van gedetineerden, behandelen van verslavingen...).

3) Het personeel van de diensten voor schuldbemiddeling: profiel en opleiding

Over het algemeen moeten de diensten voor schuldbemiddeling in alle deelstaten ten minste één maatschappelijk werker in dienst hebben en een beroep doen op één (interne of externe) jurist. Zij moeten gespecialiseerde opleidingen schuldbemiddeling volgen, die al dan niet duidelijk zijn vastgelegd door de bevoegde overheid, of de nodige beroepservaring kunnen voorleggen.

3.1. Profiel van de maatschappelijk werker

De minimale opleidingsduur van een maatschappelijk werker varieert van 30 tot 60 uur, afhankelijk van de bevoegde overheid. We merken op dat de Vlaamse Gemeenschap de langste opleidingsduur oplegt, terwijl in de Duitstalige Gemeenschap een bijkomende jaarlijkse bijscholing vereist is (zie Tabel 2). Er zit echter een klein verschil tussen de minimale door de wet opgelegde opleidingsduur en de daadwerkelijke duur van de aangeboden opleidingen. In 2025 ligt de daadwerkelijke opleidingsduur het hoogst in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voor de GGC en de COCOF (80 uur).

¹³ In 2023 werden 190 diensten aangesteld als gerechtelijk bemiddelaar, wat goed is voor nauwelijks 10% van de aanstellingen (gegevens van de CKP).

¹⁴ Al weten we dat deze twee procedures in de Duitstalige Gemeenschap in de 3 OCMW-diensten worden aangeboden en niet in de VSZ.

¹⁵ 5 maart 2009. - Decreet betreffende het aanbod van ambulante diensten in de domeinen van de sociale actie, het gezin en de gezondheid, art. 17.

Tabel 2: Profiel van de maatschappelijk werker in de diensten voor schuldbemiddeling per deelstaat

	Vlaamse Gemeenschap ¹⁶	Waals Gewest ¹⁷	GGC ¹⁸	COCOF ¹⁹	Duitstalige Gemeenschap ²⁰
Vereist diploma	- Bachelor maatschappelijk werker of sociaal verpleegkundige	- Diploma niet-universitair voltijds onderwijs, sociale categorie (vb.: bachelor maatschappelijk werker) - Bachelor rechten, graduaat rechten (bijkomende opleiding deontologie en budget-begeleiding vereist) - Diploma universitair onderwijs, domein sociale wetenschappen (bijkomende opleiding deontologie en budget-begeleiding vereist)	- Bachelor maatschappelijk werker of maatschappelijk helper - Bachelor assistent in de psychologie, opvoeder, sociaal verpleegkundige of verpleegkundige volksgezondheid - Licentiaat politieke en sociale wetenschappen, rechten of psychologie	- Professionele bachelor: maatschappelijk werker	- Bachelor maatschappelijk werker - Hogere opleiding
Door de wet opgelegde duur van de vereiste opleiding	60 u	30 u ²¹	30 u	30 u	30 u (+ 6 u bijscholing per jaar)
Effectieve duur van de in 2025 aangeboden opleidingen	62 u ²²	48 u (+12 u bijkomende opleiding deontologie en budget-begeleiding ²³)	80 u ²⁴	80 u ²⁵	48 u (+12 u bijkomende opleiding deontologie en budget-begeleiding) ²⁶
Ervaring vereist (indien geen gespecialiseerde opleiding)	Ten minste 3 jaar relevante ervaring	Dit criterium is niet langer vereist.	Ten minste 3 jaar in een dienst voor schuldbemiddeling	Geen specifieke duur	Ten minste 3 jaar

¹⁶ Decreet van 24 juli 1996 houdende regeling tot erkenning en subsidiëring van de instellingen voor schuldbemiddeling en tot subsidiëring van een Vlaams Centrum Schuldenlast.

¹⁷ Waals Wetboek van Sociale Actie en Gezondheid – decretaal gedeelte, art. 121, lid 1,1° en Reglementair deel van het Waals Wetboek van Sociale Actie en Gezondheid, art. 141, §1.

¹⁸ 15 oktober 1998. - Besluit van het Verenigd College betreffende de erkenning, de opleiding van het personeel en de kosten voor de bemiddeling van de instellingen voor schuldbemiddeling.

¹⁹ 5 maart 2009. - Decreet betreffende het aanbod van ambulante diensten in de domeinen van de sociale actie, het gezin en de gezondheid en 4 juni 2009. – Besluit van het College van de Franse Gemeenschapscommissie houdende toepassing van het decreet van 5 maart 2009 betreffende het aanbod van ambulante diensten in het domein van de sociale actie, het gezin en de gezondheid.

²⁰ 29 april 1996. – Decreet betreffende de schuldbemiddeling en de afbetaling van schulden.

²¹ Reglementair deel van het Waals Wetboek van Sociale Actie en Gezondheid, art. 140

²² Zie de opleiding aangeboden door het SAM <https://www.samvzw.be/activiteiten/basisopleiding-schuldbemiddeling-leuven-voorjaar-2025>

²³ Zie de opleiding aangeboden door het Observatorium <https://observatoire-credit.be/fr/nos-formations/304/formation-specialisee-a-la-mediation-de-dettes-pour-les-travailleurs-sociaux-charleroi>

²⁴ Zie de opleiding aangeboden door het CAMD <https://www.mediationdedettes.be/nl/formations/basisopleiding-schuldbemiddeling/>

²⁵ *Ibid.*.

²⁶ Zie 21

3.2. Profiel van de jurist

In België duurt de opleiding voor juristen 24 tot 60 uur. In de Vlaamse Gemeenschap duurt de opleiding het langst, terwijl het Waals Gewest een kortere gespecialiseerde opleiding heeft, vergeleken met die voor de maatschappelijk werkers (zie Tabel 3). De Duitstalige Gemeenschap legt juristen geen opleiding op. Net als bij de maatschappelijk werkers zien we een verschil tussen de door de wet vereiste minimumduur van de opleiding en de daadwerkelijke duur van de aangeboden opleidingen. In 2025 lag de duur van de daadwerkelijke opleiding opnieuw het hoogst in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voor de GGC en de COCOF (80 u).

Tabel 3: Profiel van de jurist in de diensten voor schuldbemiddeling per deelstaat

	Vlaams Gewest ²⁷	Waals Gewest ²⁸	GGC ²⁹	COCOF ³⁰	Duitstalige Gemeenschap ³¹
Vereist diploma	Master of doctoraat in de rechten	Master in de rechten	Master in de rechten	Master in de rechten	Master in de rechten
Door de wet opgelegde duur van de vereiste opleiding	60 u	24 u	30 u	30 u	Niet vermeld
Effectieve duur van de in 2025 aangeboden opleidingen	62 u ³²	36 u ³³	80 u ³⁴	80 u ³⁵	36 u ³⁶
Ervaring vereist (indien geen gespecialiseerde opleiding)	Ten minste 3 jaar relevante ervaring of in-geschreven bij de balie	Dit criterium is niet langer vereist.	Ten minste 3 jaar in een dienst voor schuldbemiddeling	Geen specifieke duur	Niet vermeld

²⁷ Decreet van 24 juli 1996 houdende regeling tot erkenning en subsidiëring van de instellingen voor schuldbemiddeling en tot subsidiëring van een Vlaams Centrum Schuldenlast

²⁸ Waals Wetboek van Sociale Actie en Gezondheid – decretaal gedeelte, art. 121, alinea 1,2° en Reglementair deel van het Waals Wetboek van Sociale Actie en Gezondheid, art. 141, §2.

²⁹ 15 oktober 1998. - Besluit van het Verenigd College betreffende de erkenning, de opleiding van het personeel en de kostprijs van de bemiddeling van de instellingen voor schuldbemiddeling.

³⁰ 5 maart 2009. - Decreet betreffende het aanbod van ambulante diensten in de domeinen van de sociale actie, het gezin en de gezondheid en 4 juni 2009. – Besluit van het College van de Franse Gemeenschapscommissie houdende toepassing van het decreet van 5 maart 2009 betreffende het aanbod van ambulante diensten in het domein van de sociale actie, het gezin en de gezondheid.

³¹ 29 APRIL 1996. – Decreet betreffende de schuldbemiddeling en de afbetaling van schulden

³² Zie de opleiding aangeboden door het SAM <https://www.samvzw.be/activiteiten/basisopleiding-schuldbemiddeling-leuven-voorjaar-2025>

³³ Zie de opleiding aangeboden door het Observatorium <https://observatoire-credit.be/fr/nos-formations/308/formation-specialisee-a-la-mediation-de-dettes-a-destination-des-juristes-et-avocats-namur>

³⁴ Zie de opleiding aangeboden door het CAMD <https://www.mediationdedettes.be/formations/formation-de-base-a-la-mediation-de-dettes/>

³⁵ *Ibid.*

³⁶ Zie 32

3.3. Opleiding in schuldbemiddeling

Volgens Tabel 4 voorziet alleen het Waals Gewest in een verschillende opleidingsinhoud voor maatschappelijk werkers enerzijds en juristen anderzijds. Het is tevens de enige deelstaat die in haar wettelijk kader één enkele opleider vermeldt voor de schuldbemiddelingsopleiding. Bovendien heeft alleen de GGC het over de psychologische zorg in het vereiste opleidingsprogramma voor schuldbemiddeling. Die dimensie van de overmatige schuldenlast mag niet worden verwaarloosd, want de mentale gezondheid van de begunstigde kan de oorzaak en/of het gevolg zijn van zijn problematische schuldenlast.

Tabel 4: Opleiding van medewerkers van de diensten voor schuldbemiddeling par deelstaat

	Vlaams Gewest ³⁷	Waals Gewest ³⁸	GGC ³⁹	COCOF ⁴⁰	Duitstalige Gemeenschap ⁴¹
Vereiste inhoud van de gemeenschappelijke opleiding maatschappelijk werkers en juristen	Ja	Nee	Ja	Ja	Niet vermeld
Inhoud van de opleiding	-De maatschappelijke situatie van de financiële bijstand en van de schuldbemiddeling -Juridische aspecten -Financiële aspecten -Methodologie -Deontologie	Voor de maatschappelijk werker een praktijkgeval en de volgende theoretische inhoud: -Verbintissenrecht -Hypothecair krediet -Consumentenkrediet -Geschillen betreffende het gebrek aan aflossing van de schuld en middelen van tenuitvoerlegging -Methodologische aspecten van de schuldbemiddeling -Collectieve schuldenregeling Voor de jurist, meer gespecialiseerde aspecten vanuit wettelijk oogpunt: -Schuldbemiddeling: organisatorische, sociale, economische en relationele aspecten. -De Collectieve schuldenregeling: evolutie van de teksten en de rechtspraak -Consumptiekrediet: wettelijk kader en onderzoek van de afrekeningen -Hypothecair krediet: wettelijk kader en onderzoek van de afrekeningen	Een praktische studiedag en de volgende theoretische punten: -Verbintissenrecht en middelen van tenuitvoerlegging; -Specifieke regelgeving (consumentenkrediet, hypothecair krediet...); -Psychosociale aspecten van de schuldbemiddeling; -Beroepsdeontologie en -ethiek; -Methodologische aspecten van de schuldbemiddeling.	Een dag rond een praktijkgeval en theorie in verband met: -Verbintissenrecht; -Hypothecair krediet; -Consumentenkrediet; -Geschillen betreffende het gebrek aan aflossing van de schuld en middelen van tenuitvoerlegging; -Methodologische aspecten van de schuldbemiddeling.	Niet vermeld

³⁷ Decreet van 24 juli 1996 houdende regeling tot erkenning en subsidiëring van de instellingen voor schuldbemiddeling en tot subsidiëring van een Vlaams Centrum Schuldenlast

³⁸ Reglementair deel van het Waals Wetboek van Sociale Actie en Gezondheid, art. 140, §§1 en 2.

³⁹ 15 oktober 1998. - Besluit van het Verenigd College betreffende de erkenning, de opleiding van het personeel en de kostprijs van de bemiddeling van de instellingen voor schuldbemiddeling.

⁴⁰ 5 maart 2009. - Decreet betreffende het aanbod van ambulante diensten in de domeinen van de sociale actie, het gezin en de gezondheid en 4 juni 2009. – Besluit van het College van de Franse Gemeenschapscommissie houdende toepassing van het decreet van 5 maart 2009 betreffende het aanbod van ambulante diensten in het domein van de sociale actie, het gezin en de gezondheid.

⁴¹ 29 april 1996. – Decreet betreffende de schuldbemiddeling en de afbetaling van schulden

Opleider aangeduid in het wettelijk kader	Geen wettelijke vermelding, verstrekt door het SAM en Procura	Het Observatorium Krediet en Schuldenlast	Geen wettelijke vermelding, verstrekt door het CAMD	Geen wettelijke vermelding, verstrekt door het CAMD	<p>Opleiders die bijscholing kunnen aanbieden</p> <ul style="list-style-type: none"> -VSZ -Het Observatorium Krediet en Schuldenlast -De vereniging van steden en gemeenten -Andere instelling met goedkeuring van de bevoegde minister
---	---	---	---	---	---

3.4. Vergelijking van het aantal medewerkers in de diensten per gewest

Ook het aantal personeelsbestanden binnen de diensten roept vragen op. Op basis van Tabel 5 kunnen we vaststellen dat het Vlaams Gewest niet alleen over het grootste aantal diensten per inwoner beschikt, maar dat die diensten gemiddeld ook meer medewerkers hebben dan de andere gewesten. Het is ook opvallend dat de Waalse diensten gemiddeld minder dan 2 medewerkers per dienst tellen, wat problematisch kan worden bij vakantie of ziekte van een werknemer. Het aantal medewerkers in het Waals Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest kunnen niet met elkaar worden vergeleken, bij gebrek aan vergelijkbare gegevens.

Tabel 5: Aantal VTE binnen de diensten voor schuldbemiddeling per gewest

	Vlaams Gewest	Waals Gewest	Brussels Hoofdstedelijk Gewest
Aantal VTE	1805,6	380,14	Niet beschikbaar
Gemiddeld aantal VTE per dienst	5,7	1,7	Niet beschikbaar
Aantal medewerkers	2634	Niet beschikbaar	219
Gemiddeld aantal medewerkers per dienst	8,4	Niet beschikbaar	6,6

Bron: SPW Binnenlandse Zaken Sociale actie, afdeling Sociale Actie, Steunpunt voor de Diensten Schuldbemiddeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, Vlaamse overheid, Departement Zorg

Er zijn verhoudingsgewijs ook meer maatschappelijk werkers dan juristen aan het werk in de diensten. In het Vlaams Gewest is 89% van het personeel binnen de diensten voor schuldbemiddeling maatschappelijk werker. Die verhouding bedraagt 72% in het Waals Gewest⁴². Dat vloeit voort uit het feit dat juristen zowel intern als extern aan de dienst verbonden kunnen zijn of mogelijk zelfs in verschillende diensten actief zijn en niet rechtstreeks betrokken worden bij de behandeling van de dossiers.

4) Erkenning van de diensten voor schuldbemiddeling: hoelang? Welke verplichtingen?

In alle deelstaten moeten de diensten voor schuldbemiddeling over een erkenning beschikken voor ze aan schuldbemiddeling mogen doen. Die erkenning kan al dan niet beperkt zijn in de tijd en de voorwaarden verschillen afhankelijk van de bevoegde overheid. Bij niet-naleving van de erkenningsvoorwaarden spreekt het voor zich dat de bevoegde overheid zich het recht voorbehoudt om de erkenning van de betreffende dienst in te trekken.

4.1. Duur van de erkenning

In het Waals Gewest en de Duitstalige Gemeenschap wordt de erkenning toegekend voor onbepaalde duur.

De COCOF erkent de diensten in eerste instantie voor een beperkte duur van twee jaar, die één keer kan worden verlengd. Zes maanden voor het einde van de voorlopige erkenning, beslist het College om een

⁴² Deze informatie is niet beschikbaar voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

erkenning van onbepaalde duur toe te kennen, de erkenning te weigeren of de voorlopige erkenning te vernieuwen.

In de Vlaamse Gemeenschap wordt de erkenning van de instellingen voor schuldbemiddeling aanvankelijk toegekend voor een periode van drie jaar, die vervolgens voor onbepaalde duur kan worden verlengd. De Vlaamse regering legt de procedure vast voor de erkenningsaanvraag van instellingen voor schuldbemiddeling, voor de vernieuwing van de erkenning en voor de herbeoordeling van de erkenning en de vernieuwing.

De GGC erkent de OCMW's van ambtswege als schuldbemiddelaars. Aan privé-instellingen wordt de erkenning toegekend voor een duur van zes jaar. Die kan telkens met een periode van zes jaar worden verlengd. De dienst krijgt ten laatste zes maanden voor het aflopen van de erkenningsperiode een vragenlijst die moet worden ingevuld om de vernieuwing van de erkenning te verkrijgen.

4.2. Verplichtingen in verband met de erkenning

In alle deelstaten vloeien er bepaalde verplichtingen voort uit de erkenning. De volgende verplichtingen gelden overall: vermelden dat men erkend is als dienst voor schuldbemiddeling, informatieplicht bij de wijziging van de statuten van de instelling, de bestuurders, het personeel en de administratie op de hoogte brengen van de stopzetting van de activiteiten inzake schuldbemiddeling.

Er kunnen nog andere specifieke punten vermeld worden met betrekking tot de verplichtingen die door de verschillende bevoegde overheden worden opgelegd.

De Vlaamse Gemeenschap legt de diensten de verplichting op om jaarlijks een rapport op te stellen over het afgelopen jaar met betrekking tot het aantal schuldbemiddelingsdossiers, het budgetbeheer en de begeleidingsdossiers die binnen de dienst worden behandeld en het aantal VTE die in de instelling actief zijn. Om de vijf jaar moeten de diensten bovendien een gedetailleerdere vragenlijst invullen over het sociaal-economische en sociaal-demografische profiel van de begunstigten en hun gezin, met informatie over de geboden hulp. Die vragenlijst wordt opgesteld door het SAM.⁴³ Op die manier krijgt de administratie een uitgebreid statistisch beeld van de profielen van de aanvragers en hun schuldenlast binnen de diensten.

Het Waals Gewest vraagt elke dienst om budgetbegeleiding aan te bieden en indien nodig de schuldenaar zelfstandiger te maken. Bovendien moet het erkenningsnummer bij elk schrijven, op elk deurbordje in de kantoren en op elk document worden vermeld. Elke dienst moet beschikken over gestandaardiseerde opvolgingsfiches met de gegevens van de schuldenaar en de verschillende stappen die werden gezet in het dossier (voor te leggen bij inspectie).

De COCOF verwacht van de diensten voldoende onafhankelijkheid tegenover de gebruikers. De erkende diensten moeten een jaarlijks activiteitenverslag indienen en de voorgeschreven stappen voor een kwalitatieve evaluatie (SKE) volgen⁴⁴.

De GGC vraagt de diensten om samen te werken met het OCMW van de schuldenaar indien die steun krijgt. Ook de verplichting om de begunstigde te woord te staan in de taal van zijn keuze, het Frans of het Nederlands, evenals de verplichting om te beschikken over een aparte ruimte met het oog op de discretie en vertrouwelijkheid van het gesprek worden vermeld.

De Duitstalige Gemeenschap legt de dienst de verplichting op om het ontbreken van een schuldbemiddelaar gedurende meer dan een maand te melden, zodat ze indien nodig de erkenning van de dienst kan intrekken.

⁴³ <https://www.samvzw.be/thema/budget-en-schulden> zie tabblad Cijfers

⁴⁴ Art 104 en 170 tot 172

5) Kostprijs van de diensten voor schuldbemiddeling ten laste van de deelstaat en/of de schuldenaar?

In alle deelstaten is de hulp bij schuldenlast die wordt aangeboden door de diensten voor schuldbemiddeling gratis voor de schuldenaar⁴⁵. De diensten moeten hun personeels- en werkingskosten echter kunnen financieren en het soort financiering is in elke deelstaat verschillend (zie Tabel 6).

Tabel 6: financiering van de diensten voor schuldbemiddeling par deelstaat

	Specifieke financiering voor schuldbemiddeling	Vorm van de financiering
Vlaamse Gemeenschap	Nee	- Globale budgettaire enveloppes voor de werking van de OCMW's en de CAW's
Waals Gewest	Ja	-Een minimum aantal dossiers vereist -Een forfaitair en variabel gedeelte afhankelijk van het aantal dossiers - Een variabel gedeelte afhankelijk van de bijscholing van het personeel, het aantal G.A.P.S. ⁴⁶ die worden georganiseerd in de dienst en het aantal gedecentraliseerde locaties
GGC	Ja	Gesloten enveloppe
COCOF	Ja	-Subsidiëring voor 3,8 VTE -Een forfaitair bedrag (werkingskosten) -Een variabel bedrag (opleidingskosten)
Duitstalige Gemeenschap	Nee	Globale budgettaire enveloppes voor de werking van de OCMW's en de VSZ

Bron: Waals Wetboek van Sociale Actie en Gezondheid, Steunpunt mens en samenleving (S.A.M.), Steunpunt voor de Diensten Schuldbemiddeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, Ministerium der Deutschsprachigen Gemeinschaft

In de Vlaamse Gemeenschap bestaat er geen specifieke financiering voor schuldbemiddeling. De diensten worden gefinancierd via een globale budgettaire enveloppe die door de gemeente wordt toegekend aan de OCMW' en de CAW's⁴⁷. De middelen zijn afkomstig van verschillende fondsen (het Energiefonds⁴⁸ wordt bijna systematisch gebruikt) en diverse projectoproepen.

In het Waals Gewest wordt een specifieke financiering toegekend aan de diensten voor schuldbemiddeling met een forfaitair en een variabel gedeelte (rekening houdend met het aantal dossiers dat in de instelling wordt behandeld). Om in aanmerking te komen voor jaarlijkse subsidies moet de

⁴⁵ Volgens de wettelijke voorschriften kunnen privédiensten die worden erkend door de GGC en de Duitstalige Gemeenschap de kosten in theorie terugvorderen van de schuldenaar, maar in werkelijkheid bieden alle diensten gratis bijstand aan (zie art.22 van het Besluit van het Verenigd College betreffende de erkenning, de opleiding van het personeel en de kosten voor de bemiddeling van de instellingen voor schuldbemiddeling. En zie artikel 7 van het Decreet van 29 april 1996 betreffende de schuldbemiddeling en de afbetaling van schulden).

⁴⁶ De 'Groupes d'appui de prévention du surendettement' (G.A.P.S.) zijn gespreksgroepen waar personen met overmatige schulden of met belangstelling voor budgetbeheer van gedachten kunnen wisselen en hun ervaringen kunnen delen onder leiding van een gespreksleider.

⁴⁷ We merken wel op dat het Vlaams Gewest een specifiek budget vrijmaakt voor Budgetinzicht, dat is gericht op de preventie en ondersteuning van budget- en schuldproblematiek. Het gaat om 11 instellingen waarin OCMW's, CAW's, sociale diensten en andere verenigingen zijn opgenomen. Zie [Budgetinzicht – Preventie en ondersteuning van budget- en schuldproblematiek](#)

⁴⁸ Dit fonds financiert de OCMW's om hulpbehoevenden inzake energielevering te begeleiden, zie <https://www.mis.be/nl/energiefonds> voor meer informatie.

dienst een minimumaantal dossiers behandelen. Voor de OCMW's en de OCMW-verenigingen gaat het om minimaal 2 dossiers per volledige schijf van 100 inwoners van de gemeente die wordt gedekt door de instelling voor het betrokken jaar. Voor de vzw's en de ziekenfondsen is een minimum van 30 dossiers per jaar vereist om in aanmerking te komen voor subsidiëring. Het forfaitaire deel van het bedrag van de subsidie is goed voor € 0,30 per inwoner voor de OCMW's en de OCMW-verenigingen, tegenover € 10.000 voor de vzw's en de ziekenfondsen. Het variabele deel van de financiering is vergelijkbaar voor alle diensten: het aantal relevante/in aanmerking komende dossiers per jaar wordt vermenigvuldigd met € 100. Een dossier wordt beschouwd als relevant indien het werd geopend of actief is tijdens het referentiejaar. Een dossier wordt beschouwd als geopend indien het een budgetanalyse door de schuldbemiddelaar en een inventaris van de schulden bevat, opgesteld in het referentiejaar. Een dossier wordt beschouwd als actief indien er twee vervolgacties werden uitgevoerd (opstellen van een verzoekschrift voor CSR, herziening van het betalingsplan, verzenden van brieven naar schuldeisers of derde partijen in verband met de uitvoering van het plan, regelmatige gesprekken met de schuldenaar). Dit variabele gedeelte wordt geplafonneerd op basis van het aantal inwoners voor OCMW's en OCMW-verenigingen en op € 49.000 voor vzw's en ziekenfondsen.

In het Waals Gewest ontvangen die diensten nog extra subsidies indien het personeel bijscholingen volgt en op basis van het aantal georganiseerde G.A.P.S. en het aantal gedecentraliseerde locaties.

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest verloopt de financiering van de door de COCOF of GGC erkende diensten anders. Voor de COCOF krijgen de diensten een subsidie voor 3 voltijdse maatschappelijk werkers, 1/3 voltijdse jurist en een halftijdse administratief assistent (extra ondersteuning toegekend in het kader van de covidcrisis en verlengd) evenals een forfaitair bedrag van € 13.430, geïndexeerd voor de werkingskosten⁴⁹. De opleidingskosten bedragen 1% van de gesubsidieerde loonmassa⁵⁰. Voor de GGC krijgen de diensten een gesloten enveloppe.

In de Duitstalige Gemeenschap ontvangen de diensten geen specifieke subsidie voor schuldbemiddeling. Die valt onder de normale dotatie aan de OCMW's en is inbegrepen in de subsidies die de VSZ ontvangt. De VSZ krijgt bovendien specifieke financiering van het Waals Gewest voor de tenlasteneming van de grensgemeenten buiten de Duitstalige Gemeenschap (Baelen, Jalhay, Limbourg en Plombières) voor de bestrijding van overmatige schuldenlast.

6) Coördinatie van de diensten voor schuldbemiddeling en monitoring van het profiel van de begunstigden

Er bestaat geen representatief orgaan van de schuldbemiddelingsdiensten voor alle deelstaten samen, noch een orgaan dat hun actie volgens een gemeenschappelijke basis coördineert. De diensten volgen de door de wet vastgelegde verplichtingen, met name het nieuwe kader voor minnelijke schuldbemiddeling⁵¹. Toch verschilt de aanpak van dienst tot dienst, zonder dat de praktijken echt op elkaar worden afgestemd (verschillende manieren om een afspraak te maken, om de schuldenaar op te vangen tijdens het eerste gesprek, verschillende manieren om het dossier te behandelen, om de overeenkomst te sluiten bij de start van de schuldbemiddeling...) ⁵². Elke dienst beslist individueel hoe hij zijn interne werking organiseert.

⁴⁹ JUNI 2009. – Besluit van het College van de Franse Gemeenschapscommissie houdende toepassing van het decreet van 5 maart 2009 betreffende het aanbod van ambulante diensten in het domein van de sociale actie, het gezin en de gezondheid, art. 37/1

⁵⁰ Maart 2009. - Besluit 2001/549 van de Franse Gemeenschapscommissie betreffende de toepassing van het decreet van de Franse Gemeenschapscommissie van 12 juli 2001 tot wijziging van diverse wetten betreffende de subsidies toegekend in de gezondheids- en de welzijnssector en betreffende de wijziging van diverse toepassingsbesluiten betreffende de welzijns-, de gezondheids- en de gehandicaptensector en de sector van de socio-professionele inschakeling., Art. 89

⁵¹ Wet van 3 mei 2024 houdende diverse bepalingen inzake economie, B.S., 31 mei 2024, p. 68973, art. 42 tot 45 (inwerkingtreding op 10 juni 2024).

⁵² We merken op dat in andere Europese landen, zoals in Ierland, het equivalent van de diensten voor schuldbemiddeling op landsniveau door dezelfde entiteit wordt gecoördineerd, waardoor de begunstigden in elke dienst op het grondgebied op vergelijkbare wijze worden onthaald (zie <https://www.mabs.ie/en/>).

De medewerkers van de diensten ontmoeten elkaar soms voor overlegmomenten die worden georganiseerd door actoren van de sector in de deelstaten om van gedachten te wisselen (overlegmomenten van het S.A.M. in het Vlaams Gewest, de uitwisselingen georganiseerd door de referentiecentra en het Waals Gewest, het rondetafeloverleg van het Steunpunt voor de Diensten Schuldbemiddeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest).

Ook voor het aantal dossiers dat de diensten voor schuldbemiddeling behandelen en wat het profiel van de begunstigen betreft, verschilt het beeld per deelstaat.

Het Vlaams Gewest en het Waals Gewest beschikken over jaargegevens betreffende het aantal dossiers in de diensten voor schuldbemiddeling, in tegenstelling tot het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, waar noch de GGC, noch de COCOF⁵³ weten hoeveel dossiers de diensten jaarlijks behandelen. Het Waals Gewest verzamelt ook jaargegevens over het sociaal-economische profiel van de begunstigen van schuldbemiddeling. Die gegevens worden ook in het Vlaams Gewest om de vijf jaar verzameld. We moeten echter opmerken dat er in het Vlaams Gewest nauwer op wordt toegezien dat deze gegevens volledig worden doorgegeven dan in het Waals Gewest. De gegevens kunnen bovendien niet altijd worden vergeleken tussen beide gewesten (bv. gebruik van verschillende definities voor de sociaal-economische categorieën).

Besluit: vaststellingen en aanbevelingen over de organisatie van de diensten voor schuldbemiddeling in België

Uit deze analyse komen verschillende vaststellingen naar voren met betrekking tot de verschillen in de organisatie van de diensten voor schuldbemiddeling in België:

- Het Vlaams Gewest telt de meeste diensten voor schuldbemiddeling per inwoner met een schuldenlast (1,6 per 1000 personen schuldenlast, tegenover 0,7 voor het Waals Gewest en 0,6 voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest). Bovendien beschikken bijna alle Vlaamse gemeenten over een dienst voor schuldbemiddeling, in tegenstelling tot de andere twee gewesten. Dat doet heel wat vragen rijzen, des te meer daar het Vlaams Gewest op de beste sociaal-economische indexen van België kan bogen;
- Het Vlaams Gewest beschikt ook over meer schuldbemiddelaars per dienst dan de andere deelstaten (gemiddelde 5,7 VTE per dienst). Het gemiddelde aantal VTE dat werkt bij een Waalse dienst voor schuldbemiddeling bedraagt 1,7. Een dienst met minder dan één VTE voor de behandeling van de dossiers kan problematisch blijken bij de langdurige afwezigheid van een medewerker.
- De diensten voor schuldbemiddeling zijn in België hoofdzakelijk OCMW's (meer dan 90%). We merken op dat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest het grootste aantal schuldbemiddeldiensten telt (40% van de diensten).
- Er bestaat geen officieel overzicht van de dienst voor budgetbegeleiding en -beheer voor alle deelstaten. Die systemen zijn echter gericht op het voorkomen van financiële problemen voor het te laat is. Het is niet makkelijk om mensen er vrijwillig toe aan te zetten om aan te kloppen bij een dienst die hen kan helpen op het vlak van financiële geletterdheid. We merken echter op dat de door de COCOF erkende diensten begeleiding moeten aanbieden.
- Ook de gespecialiseerde opleiding voor schuldbemiddeling ziet er in elke deelstaat anders uit qua inhoud en duurt. De Vlaamse Gemeenschap legt de langste opleiding op (ten minste 60 uur). Er bestaat echter een verschil tussen de door de wet opgelegde minimumduur en de daadwerkelijke duur van de aangeboden opleidingen. In 2025 lag de effectieve duur van de

⁵³ De administratie werkt aan een gestandaardiseerd jaarverslag met relevante gegevens die tussen de verschillende diensten kunnen worden vergeleken. Dat is binnenkort wellicht beschikbaar voor de door de COCOF erkende instellingen.

opleiding het hoogst in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voor de GGC en de COCOF (80 uur). Alleen het Waals Gewest maakt een onderscheid tussen de opleiding van maatschappelijk werkers en die van juristen.

- In de Duitstalige Gemeenschap moeten schuldbemiddelaars zich permanent bijscholen. Dat wordt ook aangemoedigd om in aanmerking te komen voor specifieke financiering in het Waals Gewest en de COCOF.
- De erkenning van de diensten verschilt per deelstaat, zowel qua duur als wat de bijbehorende verplichtingen betreft. Zo legt de Vlaamse Gemeenschap de schuldbemiddelingsdiensten veel strengere administratieve verplichtingen op dan de andere gewesten voor het verkrijgen en vernieuwen van die erkenning (jaarverslag over de dossiers, uitgebreide vragenlijst om de vijf jaar betreffende de dossiers, vernieuwingsprocedure na 3 jaar).
- Ook wat de financiering van de diensten betreft zijn de verschillen tussen de deelstaten duidelijk. De Vlaamse Gemeenschap en de Duitstalige Gemeenschap beschikken niet over een specifiek budget voor schuldbemiddeling, in tegenstelling tot de andere bevoegde overheden. In het licht van de grote verschillen op het vlak van financiering kunnen de budgetten tussen de verschillende deelstaten niet met elkaar worden vergeleken.
- De organisatie van de diensten voor schuldbemiddeling verschilt van deelstaat tot deelstaat. Dat geldt ook voor de opvang van personen met overmatige schuldenlast. Bovendien genieten de verschillende diensten binnen de deelstaten een zekere vrijheid voor wat hun werking en de opvang van begunstigden betreft, zodat de praktijken zelfs binnen eenzelfde gewest soms afwijken.
- Er worden elk jaar gegevens verzameld over de diensten voor schuldbemiddeling in het Vlaams Gewest en in het Waals Gewest, maar dat geldt niet overal in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (de COCOF vereist van de diensten een jaarlijks activiteitenverslag over de dossiers, maar de GGC niet). We betreuren het gebrek aan coördinatie binnen het gewest bij het verzamelen van die gegevens, want op die manier kunnen de cijfers op Belgisch niveau niet met elkaar worden vergeleken.

Op basis van deze vaststellingen kunnen we verschillende aanbevelingen formuleren voor de organisatie van de diensten voor schuldbemiddeling in België:

- de burger een actuele lijst ter beschikking stellen met de diensten die budgetbeheer en -begeleiding aanbieden;
- vertrekken van een gemeenschappelijke basis voor de opleiding van de schuldbemiddelaars, met name voor professionals die niet actief zijn in een dienst voor schuldbemiddeling;
- de bijscholing van schuldbemiddelaars aanmoedigen, in het bijzonder door middel van financiering;
- een duidelijker beeld krijgen van de subsidiëring van de diensten voor schuldbemiddeling in België: zonder concreet begrotingscijfer is het moeilijk om de deelstaten met elkaar te vergelijken;
- per deelstaat vergelijkbare gegevens over de dossiers en het personeel van de diensten voor schuldbemiddeling ter beschikking stellen met het oog op een betere analyse van de sector;
- de verschillende praktijken van de diensten analyseren om de verschillen in de opvang van de begunstigden tussen en binnen de deelstaten aan het licht te brengen;

- erop toezien dat het grondgebied voldoende bediend wordt, zodat elke burger toegang kan krijgen tot hulp bij overmatige schuldenlast.

Tot slot kunnen we een antwoord geven op de vraag van de Europese Commissie over de toegankelijkheid van de diensten voor schuldbemiddeling in België. Op financieel vlak biedt België al zijn burgers gratis dienstverlening aan, wat positief is. Er is echter nog meer studiewerk nodig om te bepalen of de geografische toegankelijkheid van de diensten toereikend is, met name met het openbaar vervoer. We wijzen er wel op dat de verhouding van 1 dienst per 1000 inwoners met schuldenlast relatief weinig is.

Ook de vraag waarom mensen het vaak nalaten om een beroep te doen op hulp voor de bestrijding van overmatige schuldenlast verdient bijzondere aandacht. Al zijn de diensten vanuit financieel en geografisch oogpunt toegankelijk, toch zijn ze niet efficiënt indien burgers met schuldenlast er geen gebruik van maken. Toegankelijkheid betekent dus ook het kennen van de diensten, inzicht in de aangeboden hulp en het wegnemen van sociale hindernissen voor het gebruik ervan, zoals stigmatisering of beschaamd zijn om hulp te vragen.